

SUOMEN LAKIMIESLIITTO -
FINLANDS JURISTFÖRBUND ry

LAUSUNTO

1.10.2003

OIKEUSMINISTERIÖ

2. 10. 2003

OM 38, 41, 2002

OM 030: 00/2002

J. Lau

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Oikeusministeriön lausuntopyyntö 16.7.2003 (OM 38/41/2002) mietinnöstä
Oikeudenkäynnin julkisuus hallintolainkäytössä (2003:8)

Asia Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry:n lausunto

Viitekirjeessä pyydettyä lausuntonaan Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

Lakimiesliitto on lausunnossaan Oikeudenkäynnin julkisuus -toimikunnan mietinnöstä esittänyt seuraavaa: "Eesityksen keskeisenä tavoitteena on lisätä oikeudenkäyntien avoimuutta ja julkisuutta sekä parantaa lainkäytön läpinäkyvyyttä kaikissa tuomioistuimissa. Lakimiesliitto kannattaa näitä tavoitteita varauksetta. Ehdotus on onnistunut tavoitteidenasettelussaan myös siltä osin, kun kysymys on tuomioistuimen tapauskohtaisen harkinnan lisäämisestä oikeudenkäynnin julkisuudesta päätettäessä. Lähtökohtana tulee Lakimiesliiton mukaan pitää sitä, että riippumaton tuomioistuin yksittäisen tapauksen ominaispiirteiden perusteella päättelee, miltä osin, jos lainkaan, käsittelyn on oltava salaista. Lainsäädännöllä on ehdotetuista tavoin hyvä antaa puitteet tälle päätöksenteolle sitomatta kuitenkaan liikaa tuomioistuimia. Lakimiesliitto kannattaa myös ehdotettua muutosta, jonka mukaan päätös suullisen käsittelyn salaisuudesta perustuisi yksinomaan tiedon julkisuuden aiheuttamiin haittoihin eikä nykyiseen tapaan suoraan asian laatuun. Ehdotuksen etuina voidaan pitää myös hallintotuomioistuinten lukemista ehdotetun sääntelyn piiriin ja siten niiden erottamista selkeästi hallintoviranomaisista."

Oikeudenkäynnin julkisuus hallintolainkäytössä -työryhmän mietinnön lähtökohdat ja johtopäätökset eivät pääosin vastaa liiton edellä kerrottua käsitystä. Mietinnössä ei ole esitetty riittäviä perusteita Lakimiesliiton kannan muuttamiseen.

Työryhmän esityksen mukaan julkisuus määräytyisi eri tavoin hallintolainkäytössä ja yleisissä tuomioistuimissa. Hallintolainkäytön julkisuus määräytyisi suunnilleen samoin kuin hallinnossa. Lakimiesliitto huomauttaa, että hallintolainkäytöllä on eri tavoitteet kuin hallinnolla ja myös menettelyt ovat erilaisia. Hallintolainkäyttö on korostetusti oikeusturvan toteuttamista. Olennaista on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen. Julkisuusintressi on siten oikeudenkäynnissä merkittävästi suurempi kuin hallinnossa.

Työryhmä on perustellut kantaansa muun muassa sillä, että oikeudenkäynnin julkisuuden merkitys on suurin rikosasioissa, koska julkisuus suojaa syytettyä mielivaltaista puuttamista vastaan. Perustelu ontuu, koska myös suuressa osassa hallintolainkäytön asioita on kyse viranomaisen toimista, jotka kohdistuvat yksityiseen henkilöön. Julkisuus voinee suojata yksilöä myös hallinnon mielivaltaa vastaan. Lisäksi asianosaisen oikeus julkiseen oikeudenkäyntiin voi toteutua vain, jos on myös yleisöjulkisuutta.

Työryhmän ehdotukset laajentavat huomattavasti hallintolainkäytön päätösten ja perustelujen julkisuutta, mikä on kannatettavaa. Tämä tapahtuu kuitenkin muun julkisuuden rajoittamisen kustannuksella. Tällä hetkellä julkiset diaaritiedot tulisivat suurimmalta osalta salaisiksi. Asiakirjojen julkisuus noudattaisi hallinnon asiakirjojen julkisuutta. Suullinen käsittely olisi lähtökohtaisesti salainen, jos hallinnossa on salassapitovelvollisuus. Lakimiesliitto toteaa, että päätösten julkisuus ei riitä toteuttamaan oikeudenmukaiselta oikeudenkäynniltä edellytettävää julkisuusvaatimusta.

Työryhmä on esittänyt tavoitteenaan, että suullisten käsittelyjen julkisuus voisi laajentua. Esitetty säännös on kuitenkin kirjoitettu niin, että lähtökohtana on lähes automaattinen salaaminen, mikäli asiassa käsitellään hallinnossa salaisia asiakirjoja tai tietoja. Lakimiesliiton käsityksen mukaan julkisen käsittelyn tulisi olla pääsääntö, josta poiketaan vain erikseen harkitusta syystä eikä kaavamaisesti.

Hallintolainkäytössä oikeudenkäyntiaineistoon kuuluu yleensä koko hallinnossa kertynyt asiakirja-aineisto, vaikka vain osa siitä on merkityksellistä oikeudenkäynnin kannalta.

Jos oikeudenkäynnin kannalta merkityksetön aineisto on ollut hallinnossa salassa pidettävää, sen ei tulisi tulla julkiseksi oikeudenkäynnissä. Työryhmän esittämä kaavamainen ratkaisu salaisi kuitenkin myös merkityksellisen aineiston. Vaikka yksityisyyden suojaan ja muihin salassapitointresseihin onkin kiinnitettävä huomiota, asia lienee ratkaistavissa julkisuusmyönteisemmin rasittamatta huomattavasti hallintotuomioistuinten resursseja. Koska hallinto-oikeusprosessi useimmiten on kirjallista, asiakirjajulkisuudella on lainkäytön seuraamisen kannalta huomattava merkitys.

Asianosaisen oikeus saada tieto kaikista hänen oikeudenkäyntiinsä vaikuttavista asiakirjoista on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tärkeimmistä perusteista. Poikkeaminen tästä oikeudesta synnyttää vakavan epäilyn oikeudenkäynnin tasapuolisuudesta. Lakimiesliitto pitää selvästi virheellisenä työryhmän lähtökohtaa, jonka mukaan asiassa sovelletaan samoja säännöksiä kuin hallinnossa. Asianosaisjulkisuudesta voidaan poiketa vain erittäin painavista syistä harvoissa erityistapauksissa.

Työryhmän mukaan hallintotuomioistuimissa ratkaistavista asioista 50-80 prosenttia sisältää salassapidettäviä tietoja. Jos näiden asioiden diaaritiedot salataan, hallintotuomioistuinten toiminnan julkisuus kaventuu huomattavasti. Lainkäytön julkisen valvonnan kannalta on kuitenkin tärkeää, mitä asioita saatetaan vireille ja koska ne ratkaistaan. Merkitystä on myös sillä, kuka asian saattaa vireille ja ketä asia koskee. Diaarijulkisuudesta ei voida tinkiä sillä, sinänsä kannatettavalla perusteella, että päätökset voidaan näin julkaista helpommin kokonaan.

Ehdotettu diaaritietojen salaaminen ja erillisen luettelon julkaiseminen vapaudenriiston kohteiksi joutuneista henkilöistä ei vastaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusta. Salaiseksi jäisivät lopputuloksen lisäksi ilmeisesti esimerkiksi tiedot siitä, missä ajassa asia ratkaistu tai onko sitä lainkaan ratkaistu.

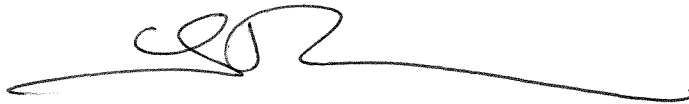
Lakimiesliitto huomauttaa lisäksi, ettei diaaritietojen salaaminen ja nimien poistaminen päätöksestä riitä aina suojaamaan yksityisyyttä, liikesalaisuuksia tai muita vastaavia intressejä. Kaavamainen tiettyjen asiaryhmien diaaritietojen salaaminen ei siis takaisi koko päätösten julkisuutta.

Työryhmä on epäillyt, että tapauskohtaisesti ratkaistava julkisuus vaarantaa kansalaisten yhdenvertaisuuden, minkä vuoksi julkisuudesta olisi säädettävä täsmällisesti. Sama

epäily voitaisiin kuitenkin esittää monen muunkin sääntelyn kohdalla. Lakimiesliitto uskoo myös hallintotuomioistuinten kykyyn ratkaista asiat tältäkin osin yhdenvertaisuutta loukkaamatta.

Yhteenvedona Lakimiesliitto toteaa, että työryhmän sinänsä perusteellinen selvitys ei virheellisestä lähtökohdasta johtuen sovi lakiesityksen pohjaksi. Hallintolainkäytön erillispiirteiden vaikutuksia julkisuuslainsäädännön uudistuksessa on siis edelleen tutkittava. Myös mietintöön liittyvissä muistiossa esitetyt ongelmat kaipaavat lähempää tarkastelua.

SUOMEN LAKIMIESLIITTO – FINLANDS JURISTFÖRBUND RY

Jorma Tilander
toiminnanjohtaja